

УДК 378.147:47.064.1

Т.О. ДОВЖЕНКО

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОСВІТИ БАТЬКІВ В УКРАЇНІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розкрито особливості підготовки майбутніх учителів до організації педагогічної просвіти батьків учнів в Україні у другій половині ХХ ст.

Зазначено, що у 1946–1950-ті рр. відбулося поступове об'єднання вищих педагогічних навчальних закладів та науково-дослідних установ, у підготовці учителів до педагогічної просвіти батьків наголос зроблено на опануванні методики соціальної й педагогічної взаємодії; у 60-ті рр. ХХ ст. набули поширення: ідея неперервної педагогічної освіти, в організації підготовки до педагогічної просвіти батьків – ідеї ретельного вивчення умов життя сімей, налагодження педагогічного всеобучу на виробництві, в інших соціальних інститутах. До програм батьківських лекторіїв входив мінімум знань про зміст всебічного розвитку дитини, про методи сімейного виховання. Роботу диференціювали за віковими етапами розвитку дитини: виховання в сім'ї дітей дошкільного віку, молодшого шкільного віку, підлітків, старшокласників. Педагогічне просвітництво юнаків і дівчат проводили в школах, середніх спеціальних навчальних закладах. У жіночих та дитячих консультаціях здійснювали підготовку молодих подружніх пар до батьківства в клубах молодих сімей. У навчальних планах і програмах навчальних дисциплін педагогічних вишів, училищ передбачалася підготовка майбутніх учителів, педагогічних працівників до роботи із сім'єю. Підвищенню педагогічної культури населення слугували лекторії, курси, семінари.

Ключові слова: педагогічна просвіта, учитель, педагогічна освіта, батьки, лекторії, всеобуч, консультації, знання.

В умовах сьогодення підготовка майбутніх учителів до організації педагогічної просвіти батьків зумовлена новими суспільними вимогами до виховання дітей різними соціальними інститутами, зокрема родиною. Зміст, форми, методи педагогічної просвіти батьків, підвищення рівня культури в сучасній Україні визначаються необхідністю формування ціннісних орієнтацій дітей і молоді в умовах соціокультурних трансформацій у світі; недостатнім знанням впливу інноваційних технологій на інтелектуальний, психічний і фізичний розвиток дитини; підвищенням рівня культури спілкування батьків і дітей; сучасним станом довкілля, екологічною та інформаційною безпекою.

У педагогічній науці презентовано низку наукових праць з питань підготовки учительських кадрів в Україні як у сучасних умовах, так і в минулому. Окрему увагу науковці приділяють підготовці учителів до роботи з батьками учнів. Сучасний стан проблеми формування педагогічної культури сім'ї та батьків розкрито в дослідженнях Т. Алексєєнка, Ю. Левкова, О. Наседкіної, Ю. Петрова, М. Попова, В. Титаренко та ін. Зазначену проблематику також висвітлено й у працях А. Адлера, Т. Гордона, В. Сатир, Ю. Хамеляйна. Учені дійшли справедливого висновку, що робота з підвищення рівня педагогічної культури батьків є основою ефективної взаємодії всіх соціальних інститутів, що впливають на формування особистості.

Мета статті – конкретизувати особливості підготовки майбутніх учителів до організації педагогічної просвіти батьків у другій половині ХХ ст.

Як відомо, Друга світова війна стала на заваді реалізації конструктивних позицій та продовження пошуку шляхів ефективного оновлення системи педагогічної освіти. За свідченнями вчених В. Лугового, В. Майбороди, Ф. Паначина [4; 5; 7], у роки війни контингент учнів і студентів педагогічних навчальних закладів зменшився на 1/3. Більшість вищих навчальних закладів була евакуйована вглиб території Радянського Союзу. Так, у м. Кзил-Орді (Казахстан) діяв об'єднаний університет на базі Київського й Харківського, Одеський університет і педінститут функціонували у м. Байрам-Алі (Туркменістан).

З моменту визволення українських земель від німецької окупації у 1943–1944 рр. відновили роботу педагогічні інститути й училища в містах: Києві, Полтаві, Ніжині, Черкасах, Запоріжжі, Херсоні, Донецьку, Миколаєві. Першочерговим завданням після визволення України від німецько-фашистських загарбників стала відбудова зруйнованих шкіл, будівництво нових навчальних закладів, охоплення дітей обов'язковим навчанням, забезпечення шкіл, інтернатів і дитячих будинків кваліфікованими спеціалістами. З цією метою, крім педагогічних училищ, які готували учителів початкових класів, тимчасово відкрили педагогічні класи для оперативного забезпечення шкіл та інтернатів необхідною кількістю педагогів. Рішенням Наркомосу РРФСР (1945 р.) педагогічні класи відкривалися на базі одинадцятого класу загальних середніх шкіл.

У змісті психолого-педагогічної підготовки на той час було ліквідовано багатопредметність, дублювання курсів середньої школи. Більше уваги приділяли підготовці майбутніх учителів до практичної педагогічної діяльності. Важливим елементом підготовки стала робота з батьками учнів. Варто зазначити, що поневолення, голодування, неповні сім'ї, руйнація гуманістичних цінностей призвели до серйозних наслідків у сфері виховання дітей. Батьки були зайняті відбудовою зруйнованих життєво важливих об'єктів. Часто діти належали самі собі. Поширювалася дитяча бездоглядність. Для подолання цих негативних тенденцій за ініціативи товариства “Знання” було створено систему педагогічної освіти батьків – педагогічний всеобуч, яка проіснувала протягом кількох десятиліть. Її метою було ознайомлення дорослого населення з теоретичними положеннями й досвідом організації доцільного виховного впливу на дитину. Педагогічний всеобуч мав методичне забезпечення: робочі програми, навчальну, популярну літературу, педагогічну періодику.

Аналіз науково-педагогічних праць з теми дослідження показав, що в перші післявоєнні роки вітчизняна система педагогічної освіти була представлена мережею закладів: педагогічні, учительські інститути, училища.

У 1947/48 н. р. було введено нові навчальні плани для вищих педагогічних навчальних закладів, за якими здійснювалася однопрофільна підготовка учителів-предметників. Педагогічні училища перейшли на чотирирічний термін навчання за семестровою системою. У 1949/50 н. р. підвищення вимог до підготовки учительських кадрів зумовило перетворення ряду вчительських інститутів у педагогічні. У 50-ті рр. ХХ ст. розпочато підготовку педагогів – піонерських вожатих. З 1955 р. почали діяти дворічні педагогічні училища, в яких здобували педагогічну освіту випускники десятирічних середніх шкіл. З 1956 р. розпочато реалізацію ідеї поширення вищої освіти для вчителів початкових класів. Майбутні учителі – організатори педагогічного всеобучу для батьків вивчали педагогічну теорію, здобували широку політичну освіту, ґрунтовно оволодівали методикою викладання окремих предметів.

У березні 1961 р. Радою Міністрів СРСР було затверджено типові Положення про вищі навчальні заклади СРСР, в якому чітко визначено структуру й функції кожного типу педагогічних навчальних закладів. На основі цього документа було розроблено приблизний статут вищих навчальних закладів. Основна ідея перетворень полягала в переході на багатопрофільне виробниче навчання. Але очікувані позитивні зрушення не відбулися, і в 1963/64 н. р. у професійній освіті повернулися до однопрофільного навчання. Для раціональної підготовки майбутніх учителів до організації педагогічної просвіти батьків різні факультети об'єднували в народні університети. До системи народних університетів входили так звані батьківські лекторії. Ці лекторії працювали при палацах і будинках культури, клубах, школах, дошкільних установах тощо. Студенти старших курсів проходили виробничу практику. Викладачі вищих педагогічних навчальних закладів зобов'язані були працювати консультантами в цих батьківських лекторіях.

До програм батьківських лекторіїв, розрахованих на один або два роки навчання, входив мінімум знань про зміст всебічного розвитку дитини, про методи сімейного виховання. Робота диференціювалася за віковими етапами розвитку дитини: виховання в сім'ї дітей дошкільного віку, молодшого шкільного віку, підлітків, старшокласників. Педагогічне просвітництво юнаків і дівчат проводилося в школах, середніх спеціальних навчальних закладах. У жіночих та дитячих консультаціях здійснювалася підготовка молодих подружніх пар до батьківства в клубах молодих сімей. У навчальних планах у програмах навчальних дисциплін педагогічних вишів, училищ передбачалася підготовка майбутніх учителів, педагогічних працівників до роботи із сім'єю. Підвищенню педагогічної культури населення слугували лекторії, курси, семінари.

Дослідженням установлено, що протягом 60–70-х рр. ХХ ст. в історії розвитку вітчизняної системи педагогічної освіти позитивним явищем стало зародження гуманістичної педагогіки й педагогіки співробітництва, розширення змісту психолого-педагогічної підготовки. Поступовому виходу з кризового становища сприяли наукові розробки провідних психологів, педагогів, методистів А. Алексюка, А. Бондар, С. Гончаренка, І. Зязюна, Г. Костюка, В. Лозової, О. Савченко, В. Сухомлинського. Українські вчені по-новому розглядали проблеми психології батьківства, навчання, з позиції гуманістичної педагогіки обґрунтовували методичні аспекти організації педагогічної просвіти, досліджували історію вітчизняної педагогічної думки і українського шкільництва, здійснювали пошуки ефективних способів розвитку пізнавальної самостійності учнів.

Фундатором гуманістичної педагогіки є В. Сухомлинський, вчительський досвід і науково-теоретичні дослідження якого збагатили вітчизняну педагогічну науку та сприяли оновленню професійно-педагогічної освітньої галузі. У центрі уваги видатного педагога були питання підготовки вчителя, формування його педагогічного професіоналізму. У численних наукових працях і статтях В. Сухомлинський розкрив особисте бачення проблем психолого-педагогічної підготовки вчителів до організації роботи з батьками. Зокрема, у працях “Павлиська середня школа”, “Розмова з молодим директором школи”, “Сто порад учителеві” учений обґрунтував концепцію формування гуманістичної спрямованості особистості вчителя, сформулював умови конструктивної співпраці учителів і батьків учнів.

Аналітичне опрацювання матеріалів з теми дало змогу константувати, що 70–80-ті рр. ХХ ст. характеризуються подальшою централізацією та уніфікацією зміс-

ту педагогічної освіти. Вітчизняний учений, дослідник теоретико-методологічного аспекту розвитку педагогічної освіти в Україні В. Луговий зазначив, що етап до 1985 р. характеризується жорстокою (абсолютною) централізацією. Саме 1985 р. учений назвав піком розвитку й загострення кризового стану в педагогічній освіті; 1985–1991 рр. – етапом ліберального централізму.

Зокрема, 70-ті рр. ХХ ст. позначилися рядом постанов: “Про завершення переходу до загальної середньої освіти, освіти молоді та подальший розвиток загальноосвітньої школи” (1972 р.), “Про подальше покращення навчання, виховання учнів загальноосвітніх шкіл і підготовки їх до праці” (1977 р.) тощо. З метою стимулювання професійного зростання, педагогічної майстерності та творчої ініціативи викладацьких кадрів запроваджено атестацію вчителів. За результатами атестації вчителям присвоювали звання “старший учитель”, “вчитель-методист”. Підготовка майбутніх учителів до організації педагогічної просвіти батьків відбувалася крізь призму соціальних реформ у тогочасному суспільстві.

В організаційному плані перевагу віддавали методиці позакласної й позашкільної роботи з урахуванням інтересів і запитів школярів, їхніх батьків, залучення батьків і громади загалом до створення міжшкільних навчально-виробничих комбінатів. Відповідні зміни передбачалися й у системі педагогічної освіти. На жаль, вищезгадані постанови практично не працювали, і кризовий стан, притаманний тогочасному суспільству, поширювався й на освіту.

У 80-ті рр. ХХ ст. у вітчизняній системі педагогічної освіти загострилися суперечності між офіційною педагогікою та реальним становищем у галузі підготовки вчительських кадрів, здатних працювати в оновленій загальноосвітній школі. Прогресивно налаштоване коло українських педагогів актуалізувало необхідність розвитку автентичної української системи освіти, педагогічної зокрема, на засадах національної, гуманістичної, демократичної педагогіки. На законодавчому рівні в зазначений історичний період було визначено провідні шляхи реформування системи педагогічної освіти: насичення змісту педагогічної освіти першоджерелами етнопедагогіки й новітніми досягненнями педагогічної науки у світовому вимірі; активізація творчо-наукової діяльності вітчизняних учених та творчої винахідливості вчителів і вихователів у галузі національної освіти; порівняльне зіставлення сучасної української педагогіки з прогресивними освітніми системами зарубіжжя з метою стимулювання власних педагогічних інновацій.

У зазначені роки було розроблено перші комплексні плани, спрямовані на подолання вчителями догматизму, консерватизму, національного нігілізму, дегуманізму у виховній діяльності батьків учнів, забезпечення наступності середньої й вищої ланок освіти. Незважаючи на те, що ці плани орієнтувалися лише на ідейно-політичне виховання й освіту, підготовку пропагандистів комуністичної ідеології у єдиній для студентів педагогічних інститутів і учнів педучилищ школі наукового комунізму, зазначимо, що сама ідея неперервності педагогічного процесу була прогресивною.

До розробки та популяризації проблем педагогічної просвіти батьків були залучені вчені, письменники, діячі культури, про що свідчить аналіз авторських колективних видань серії “Бібліотека для батьків” і товариства “Знання”. Провідною темою публікацій були питання обізнаності батьків із психологічними й фізіологічними особливостями дітей. У 1985 р. було затверджено Постанову “Про заходи з удосконалення підготовки, підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, поліпшення умов їх праці і побуту”, згідно з якою було запропоновано “закріпити за ко-

жним навчальним закладом, який здійснює підготовку вчителів (викладачів) і майстрів виробничого навчання, загальноосвітні школи, середні спеціальні й професійно-технічні навчальні заклади та позашкільні установи як базові для організації в них педагогічної практики та іншої навчально-виховної роботи” [6]. Радянські теоретики сім’ї З. Равкін, І. Кобиляцький переконували вчителів, громадськість у вирішальному впливі колективу на формування особистості дитини, виходячи з положення А. Макаренка, що “сім’я – виробничий колектив” [1; 3].

З метою реалізації завдань реформування освітньої системи, визначених на Пленумі ЦК КПРС 1984 р., Міністерство освіти Української РСР 1986 р. затвердило Постанову “Про стан і заходи щодо поліпшення підготовки вчителів початкових класів у світлі завдань здійснення реформ загальноосвітньої і професійної школи”. Згідно із цим документом було збільшено кількість навчальних годин на вивчення спеціально-професійного компонента з 22% до 29% за рахунок зменшення відповідної частки спеціально-предметної освіти, оскільки знання освітнього предмета не забезпечувало успішного його викладання [6]. У постанові наголошено на необхідності оновлення змісту психолого-педагогічного циклу шляхом введення матеріалу про психофізіологічні та педагогічні особливості навчання дітей шестирічного віку. Уведено вивчення основ педагогічної майстерності. Запроваджено у вищих педагогічних навчальних закладах спеціальності: “Методика профорієнтації”, “Інформатика і обчислювальна техніка” [7].

Наступне централізоване реформування вищої й середньої педагогічної освіти у 1987 р. було орієнтовано на демократизацію та гуманізацію освітньої галузі. Запроваджено індивідуальний підхід як принцип педагогічної освіти й фахової підготовки, розроблено закони щодо забезпечення професійного відбору. Постановою “Про стан і заходи щодо поліпшення перепідготовки керівних і педагогічних керівників органів і установ освіти в умовах реалізації і реформи школи” того ж року запроваджено післядипломну педагогічну освіту [6].

Детальне вивчення джерел підтвердило той факт, що, використовуючи послаблення централізованої регламентації, педагогічні навчальні заклади України напрацювали власний досвід організації та професійної підготовки. Узагальнюючи результати успішного педагогічного експерименту, проведеного на базі Полтавського педінституту, орієнтованого на реалізацію завдань Цільової програми “Учитель” через функціонування комплексу “Школа – педвуз – школа”, було запроваджено експериментальні навчальні плани з 26 спеціальностей у Дрогобицькому, Криворізькому, Луцькому, Полтавському та Тернопільському педагогічних інститутах. Інновації полягали в науковому обґрунтуванні та введенні дисципліни “Основи педагогічної майстерності”, виявленні й залученні до навчання педагогічно обдарованої молоді, налагодженні зворотного зв’язку між педагогічними навчальними закладами та загальноосвітньою школою (викладацька робота педагогічних працівників ВНЗ у школі, вчителів у ВНЗ, спільна робота з розробки навчальних планів і програм, підготовки навчально-методичної літератури, проведення науково-педагогічних досліджень тощо).

У зазначений історичний період організація педагогічної просвіти батьків здійснювалася через систему батьківських комітетів, батьківських рад. У батьківських університетах, які створювались при школах, освітньо-культурних закладах, до роботи долучалися учителі, науково-педагогічні співробітники, об’єднані товариством “Знання”. Батьківські комітети, створені при дошкільних навчальних

зкладах і школах, допомагали батькам у вихованні дітей і здійснювали контроль за виконанням батьками виховних функцій. На підприємствах та в установах були створені ради з питань сприяння взаємодії школи й сім'ї, під керівництвом яких організовувалися позакласні виховні заходи (літні дитячі табори, походи, прогулянки, новорічні свята тощо), заходи батьківського всеобучу активно проводились на робочих місцях з метою поширення серед батьків-робітників, співробітників різноманітних установ, підприємств основ наукових знань з педагогіки і психології, а також здійснювався контроль за вихованням дітей у сім'ї.

Дослідник І. Комановський у праці "Педагогічний всеобуч у мікрорайоні школи" визначив і обґрунтував умови ефективності педагогічної просвіти батьків. Він наголошував на необхідності диференційованого підходу, який передбачав урахування аспектів: соціального (врахування особливостей сільської, міської, робітничої, колгоспної сімей, сімей інтелігенції, змішаних сімей); демаграфічного (врахування віку, освіти батьків, віку й статі їх дітей, структури сім'ї, батьківського стажу); ідеологічного (врахування світоглядної позиції батьків, стилю внутрішньосімейних відносин, ставлення до суспільно корисної праці, школи, громадскості, суспільства) й етнографічного (врахування рівня загальної, педагогічної та професійної культури батьків, характеру сімейних традицій, культури домашнього побуту) [8, с. 4].

Як провідну вчений визначив ідею уважного вивчення сімей, результати якого мали стати підґрунтям забезпечення диференційованої психологічної й педагогічної просвіти батьків.

У ході дослідження встановлено, що, починаючи з 90-х рр. ХХ ст., в Україні було розпочато структурну перебудову системи освіти, у тому числі педагогічної. Поступове зростання вимог до вчителя спричинило зміну статусу педагогічних училищ (перетворення їх на педагогічні коледжі), створення на базі педінститутів педагогічних університетів, які мали виконувати функцію центрів професійної освіти, розвитку психоло-педагогічних наук, здійснення педагогічної просвіти населення.

У 1989 р. затверджено ряд постанов щодо підготовки вчителів у педагогічних навчальних закладах згідно із цільовою комплексною програмою "Вчитель": "Про розвиток мережі і підвищення ефективності роботи навчально-виробничих об'єднань професійно-технічних училищ", "Про державну програму "Вчитель", "Про стан виконання педагогічних і науково-дослідних цільових комплексних програм Міністерства народної освіти УРСР". У зазначених документах запропоновано створити комплекси, що об'єднали б вищі педагогічні навчальні заклади й науково-дослідні установи з метою розробки навчально-методичного забезпечення загальноосвітніх шкіл.

З метою вдосконалення підготовки вчителів до організації педагогічної просвіти батьків використовували різноманітні форми та методи роботи: просвітницькі лекції; бесіди (колективні, групові, індивідуальні); батьківські збори (загальношкільні, класні); відкриті уроки; педагогічні практикуми; виконання конкретних доручень; конференції з обміну досвідом; диспути; зустрічі за "круглим столом"; творчі вечори; консультації (групові, індивідуальні); демонстрації фільмів на педагогічні теми; відвідування сімей учнів; читацькі конференції з обговорення педагогічної літератури; вечори запитань і відповідей; "дні відкритих дверей" тощо. Відтак, при виборі з арсеналу існуючих форм і методів роботи з батьками орієнтувалися на врахування конкретних умов діяльності школи, класу, особливостей сімей, інфраструктури міста чи сільської місцевості.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можна зазначити, що детальний аналіз педагогічних джерел, нормативної бази, згідно з якою розробляли шляхи розвитку системи педагогічної освіти, дав змогу конкретизувати такі особливості підготовки майбутніх учителів до організації педагогічної просвіти батьків учнів: 1946–1950-ті рр. – поступове об'єднання вищих педагогічних навчальних закладів та науково-дослідних установ; у підготовці учителів до педагогічної просвіти наголос на опануванні методики соціальної й педагогічної взаємодії; 60-ті рр. ХХ ст. – поширення ідеї неперервної педагогічної освіти, в організації підготовки до педагогічної просвіти батьків – ідеї ретельного вивчення умов життя сімей, налагодження педагогічного всеобучу на виробництві, в інших соціальних інститутах; 70-ті рр. ХХ ст. – розробка нормативно-правової бази практично спрямованої педагогічної просвіти батьків, відповідне оновлення змісту підготовки учителів; 80-ті рр. ХХ ст. – з метою забезпечення наступності освіти введення комплексних планів, наскрізних програм психолого-педагогічної підготовки учителів початкових класів, вихователів дошкільних закладів, організація у створюваних комплексах психолого-педагогічних спостережень і вивчення традицій родинного виховання.

Стаття не вичерпує всіх аспектів обраної проблеми. Подальшого наукового аналізу потребують питання підготовки учителів до організації педагогічної просвіти батьків у комплексах, що діяли на території України у 80–90-ті рр. ХХ ст.

Список використаної літератури

1. Воспитание детей в семье. Книга для родителей / [ред. З.И. Равкин]. – М. : Учпедгиз, 1959. – 432 с.
2. Комановський І.В. До методики досліджень питань сімейного виховання / І.В. Комановський // Радянська школа. – 1973. – № 10. – С. 76–78.
3. Комуністичне виховання дітей у сім'ї / [упоряд. І.І. Кобиляцький]. – К. : Радянська школа, 1971. – 144 с.
4. Луговий В.І. Педагогічна освіта в Україні: структура, функціонування, тенденції розвитку / В.І. Луговий ; [за заг. ред. акад. О.Г. Мороза]. – К. : МАУП, 1994. – С. 31–109.
5. Майборода О.В. Становлення і розвиток комп'ютерної освіти студентів педагогічних коледжів України : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / О.В. Майборода ; Центр ін-т після диплом. пед. освіти Акад. пед. наук України. – К., 2002. – 20 с.
6. Народное образование в СССР : сб. док. (1917–1973). – М. : Политиздат, 1973. – С. 41.
7. Паначин Ф.Г. Педагогическое образование в СССР. Важнейшие этапы истории и современное состояние / Ф.Г. Паначин. – М. : Педагогика, 1975. – 218 с.
8. Педагогічний всеобуч в мікрорайоні школи : метод. рекомендації / упор. І.В. Комановський. – К. : РУМК, 1987. – 48 с.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2013.

Довженко Т.А. Особенности подготовки будущих учителей к организации педагогического просвещения родителей в Украине во второй половине ХХ века

В статье раскрыты особенности подготовки будущих учителей к организации педагогического просвещения родителей учеников в Украине во второй половине ХХ в.

Отмечено, что в 1946–1950-е гг. произошло постепенное объединение высших педагогических учебных заведений и научно-исследовательских учреждений, в подготовке учителей к педагогическому просвещению акцент сделан на овладении методикой социального и педагогического взаимодействия; в 60-е гг. получила распространение идея непрерывного педагогического образования, в организации подготовки к педагогическому просвещению родителей – идеи тщательного изучения условий жизни семей, налаживание педагогического всеобуча на производстве, в других социальных институтах. В программы родительских лекториев входил минимум знаний о содержании всестороннего развития ребенка, о методах семейного воспита-

ния. Работа дифференцировалась по возрастным этапам развития ребенка: воспитание в семье детей дошкольного возраста, подростков, старшеклассников. Педагогическое просвещение детей велось в школах, в средних специальных учебных заведениях. В женских и детских консультациях осуществлялась подготовка молодых супружеских пар к выполнению родительских обязанностей в клубах молодых семей. В учебных планах и программах учебных дисциплин педагогических вузов и училищ предполагалась подготовка будущих учителей, педагогических работников к работе с семьей. Повышению педагогической культуры населения служили лектории, курсы, семинары.

Ключевые слова: педагогическое просвещение, учитель, педагогическое образование, родители, лекторий, всеобуч, родительские собрания, консультация, знания.

Dovzhenko T. Features of preparation of future teachers to the organization of pedagogical education of parents in Ukraine in the second half of the twentieth century.

In the article the peculiarities of prospective teachers' training for organization of pupils' parents' pedagogical education in the second part of the 20th century are revealed.

It is mentioned that in 1946–1950 s graduate union of the higher pedagogical educational and research establishments took place. In teachers' training for parents' pedagogical education the accent was made on mastering the methods of social and pedagogical interaction. In 60s of the 20th century the idea of uninterrupted pedagogical education gained ground. The ideas of careful family living conditions examination and introduction of compulsory pedagogical education at a factory and other social institutions became widespread in parents' pedagogical education. The programs of parents' lectures included the minimum of the knowledge on the issue of children all-round development and methods of family education. The work was differentiated with the respect to the age stages of a child: family education of preschoolers, primary school pupils, teenagers, senior pupils. The youth's pedagogical education was carried out in schools and secondary specialized colleges. In maternity and pediatric clinics young married couples' preparation for parentage was conducted in clubs of young families. Prospective teachers' preparation for work with a family was provided in curriculums and programs of higher pedagogical establishments and colleges. Lectures, courses and seminars helped to raise pedagogical culture of the population.

In 70s of the 20th century the normative and legal base of practically directed parents' pedagogical education was developed, the content of teachers' preparation was correspondingly renewed; in 80 s of the 20th century in order to ensure further education the complex plans, continuous psychological and pedagogical training programs of elementary school teachers, nursery school teachers were introduced. In the created complexes psychological and pedagogical observations and examinations of family education traditions were organized.

The article does not settle all the aspects of the chosen problem. The questions of teachers' training for organization of parents' pedagogical education in the complexes, which existed on the territory of Ukraine in 80-90s of the 20th century, demand further scientific researches.

Key words: pedagogical education, teacher, parents, lecture center, general compulsory education, parents' meeting, consultation, knowledge.